

ÇALIŞMA HAYATI VE İŞ GÜVENLİĞİ

Yaşar NORMAN

Elektrik-Elektronik Mühendisi
EMO Ankara Şubesi 22. Dönem Yayın Kurulu Üyesi
yasar_norman@yahoo.com

İş sağlığı ve güvenliğinin yeterince uygulanmadığı çalışma koşullarında; cinayete dönüşen iş kazaları, kural dışı çalışma, sendikal örgütlenmedeki engeller, kırılan grevler, suni yaratılan renkli sendikalar çalışma yaşamının yadsınamaz gerçekleri.

6356 sayılı sendikalar ve toplu sözleşme kanunu gereğince iş kollarındaki işçi sayıları ve sendikaların üye sayılarına ilişkin 2014 yılı ocak ayı verilerine göre toplam işçi sayısı 11.600.554 iken bu işçilerin yalnızca 1.096.540'ı (%9,40) sendikalı. Yani sendikalı işçi sayısı %10 bile değil.

Örgütsüz işçileri daha örgütsüz hale getirip ekonomik ve sosyal haklarını daha azaltmak adına IMF, OECD ve işveren örgütlerince hazırlanan ve sık sık ısıtılıp ortaya sürülen “istihdam stratejisi” raporlarına göre emekçiye reva görülen uygulamaları kısaca şöyle ifade etmek mümkün:

Esnek çalışma

Esnek çalışanların oranının yüzde 4'lerden yüzde 20'lere yükseltilmesi isteniyor. Esnek çalışmada işçiye, bir işten bir işe geçerken aradaki zaman için ücret verilmiyor. Bu sistemde işçi, işverenin istediği zaman işe gitmek zorunda ama işveren çağırmadığı zaman, kendi bulduğu bir işe gitme hakkı yok. Esnek çalışma; örgütsüzlük, taşeronlaşma, kıdem ve yıllık iznin olmaması, düşük ücrete razı olmak anlamını taşıyor.

Özel İstihdam Büroları (ÖİB)

ÖİB kurularak işçiler geçici kiraya verilecek. İki kere yasalaştırma denemesi yapılan ÖİB'lerin işçi kiralaması çıkarılamadı. ÖİB'lerin işçileri işyerlerine kiralaması demek, sendikaların, toplu sözleşmelerin olmaması, kıdem tazminatının ortadan kalkması ve ücretlerin de asgariye inmesi anlamına geliyor. Yani sendika, toplu sözleşme yok. Gerçi bu durum kayıtsız olarak uygulanmıyor değil.

Bölgesel asgari ücret

1989'dan bu yana asgari ücret komisyon tarafından tüm ülke için belirleniyor. Ancak 2001'de bir cümle eklenerek “Asgari ücretin tespitinde çalışanların geçim şartları ile ülkenin ekonomik durumu da göz önünde bulundurulur” denildi. Yani, başta elektrik, gaz ve ben-

zeri tüketim ürünlerine zamları ülkenin her noktasına eşit yapan hükümet, ücreti bölgesel vermek istiyor.

Kıdem tazminatı

Yıllardan beri işverenler ve örgütleri kıdem tazminatının kaldırılmasını talep ediyor. İşsizlik sigortasının çıkarılmasından sonra sesleri ve talepleri daha da arttı. Ancak kıdem tazminatı zaten düşük ücretle çalışanların hayallerinin karşılığı. Kaldırılması veya yerine fon gibi uygulamalar getirilmesi işçi örgütlerinin kırmızı çizgisi.

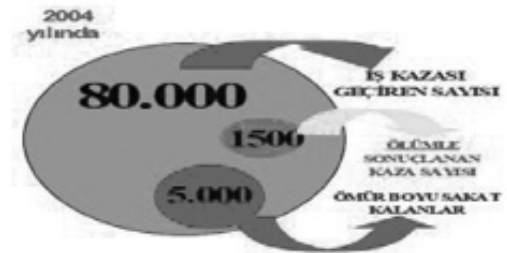
Taşeronluk

Türkiye'de 1980'li yıllarda artmaya başlayan taşeronluluk, son dönemde tam bir patlama yaşadığı biliniyor. Bakanlık açıklamalarına göre 2002'de 358 bin olan taşeron işçi sayısı bugün iki milyonu aşmış durumda. Bununla da yetinilmiyor. Taşeronu asıl işleri de kapsar hale getirerek yaygınlaştırılmak isteniyor. En son sendikalarla yapılan ve toplantının ardından ‘Taşerona müjde’ başlıkları ile sunulan tasarıda müjde olmadığı kısa sürede ortaya çıktı.

Ayrıca, geçici iş ilişkisi adıyla getirilmek istenen “kiralık işçilik” uygulaması. Mevcut taşeron sisteminin daha acımasız ve esnek bir uygulaması anlamına geliyor.

İŞ GÜVENLİĞİ

İş kazalarının yaklaşık %2'si Ölümle Sonuçlanmaktadır

27 Avrupa ülkesini iş cinayetinde 7'ye katladı

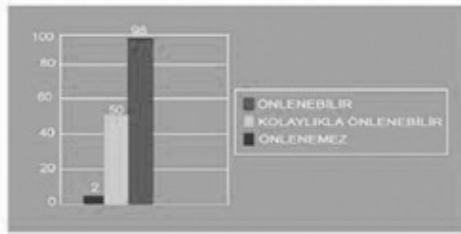
Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu Araş-

tırma Enstitüsü (DİSK-AR), Türkiye’de yaşanan iş cinayetlerini ve işçi sağlığı ve iş güvenliği alanında yaşanan sorunları ortaya koyan bir araştırma hazırladı. TÜİK, SGK, ILO ve Eurostat verilerinin kullanıldığı araştırmada çarpıcı sonuçlara ulaşıldı.

Rapora göre Türkiye’de her saat 80, yılda 706 bin işçi iş kazası gerçeği ile yüzleşiyor ve her on iş kazasından yalnızca bir tanesi SGK kayıtlarına yansıyor. Son yayınlanan SGK istatistiklerinde 2012 yılı için iş kazası sayısı sadece 74 bin 871 iken TÜİK 2013 verilerine göre bu rakam 706 bin olarak görülüyor. İki veri arasında zamansal uyumsuzluk bulunsu da aradaki devasa fark kayıtdışı iş kazalarının ne kadar yüksek olduğunu ortaya koyuyor.

İş kazalarının %98’i önlenabilir

% 2 önlenemez,
% 98 önlenebilir,
% 50 kolaylıkla önlenabilir.

11 bini aşkın işçi kaza kurbanı

2002-2005 yıllarında ortalama kayıtlı iş cinayeti sayısı 898 iken 2006-2012 yıllarında bu sayı 3'te 1 oranında artarak 1223'e ulaşıyor. Her üç kayıtlı iş cinayetine bir yenisi eklenmiş durumda.

Rapora göre son 12 yıllık dönemde resmi rakamlarla 11 bin 282 kişinin iş cinayetlerine kurban gittiği belirtiliyor ancak kayıtdışı iş kazalarının oranları dikkate alındığında bu oranın daha yüksek olacağı ifade ediliyor.

ABD'den 361 kat fazla

2008 yılı verisi alındığında Türkiye’de milyon ton taş kömürü üretimi başına düşen ölüm sayısı Çin’den 6 kat, ABD’den ise 361 kat daha fazla. Rapora göre, güvenilirliği son derece şüpheli resmi kayıtlara göre son 10 yılda madenlerde yaşanan iş kazalarında her yıl ortalama 43 kişi hayatını kaybetti.

AB üyesi 27 ülke için ortalama ölümlü iş cinayeti oranı istihdam edilen 100 bin kişi başına 2,1 iken, Türkiye’de bu oran 14,3’tür. Yani yaklaşık 7 kat fazla. Türkiye madencilik sektöründe ise AB-27 ülkelerinin ortalama değerinden 16 kat daha fazla ölümlü iş kazası ile karşılaşıyor.

On bini aşkın işçi ‘öldü geçti’

DİSK-AR raporuna göre, her 10 iş kazasından 9’u kayıt-

dışı. Resmi veriler, AKP döneminde 11 bin 282 kişinin iş kazasına kurban gittiğini ortaya koyarken kayıt dışı iş kazalarıyla birlikte ölüm sayısı on binlere ulaşıyor.

Uluslararası Sendikalar Konfederasyonu Soma’ya gidiyor

Uluslararası Sendikalar Konfederasyonu Soma’ya bir heyet gönderme kararı aldı. Konfederasyon, işçi ölümlerinin temel nedeni olarak özelleştirme ve taşeronlaşmayı gösterdi.

“Soma’da İş Cinayeti” başlığını taşıyan kongre kararında çarpıcı veriler de yer aldı. Kongrede, Türkiye’de 2013’ten bu yana 13 bin madencinin yaralandığı, 2000 yılından bu yana ise 1308 işçinin “öldürüldüğü” ifade edildi.

“Kazalar, işletmenin kârının artırılması için uygulanan politikaların ve tüm risklerin, işçilerin üzerine kaydırılmasının bir sonucudur. Maden işkolunun özelleştirilmesiyle, işyeri güvenliğinde hızlı bir düşüş olmuştur. Söz konusu düşüşün temel nedenlerinden biri, yaygın biçimde kullanılan taşeron sistemidir.”

En fazla iş kazası küçük işyerinde

2012 yılında 74 bin 871 iş kazasının 21 bin 233’ü 1 ila 3 işçi çalıştıran işyerlerinde gerçekleşirken, kazalardan 56 bin 787’sini 18 ila 39 yaş arasındaki çalışanlar yaşadı. İstanbul, İzmir, Bursa ve Manisa yüksek iş kazası sayısı ile dikkat çeken iller oldu.

Kazaların faaliyet grupları dağılımına bakıldığında ağır işlerde kaza sayısının arttığı görüldü. “Kömür ve linyit çıkartılması”nda 8 bin 828, “fabrika metal ürünleri”nde 7 bin 45, “tekstil ürünleri imalatı”nda 5 bin 127 ve “bina inşaatı”nda 4 bin 511 iş kazasıyla en fazla kazanın yaşandığı faaliyet grupları oldu.

Çalışan sayısı arttıkça kaza azalıyor

2012 yılında meydana gelen 74 bin 871 iş kazasından 21 bin 233’ü yani 3’ta 1’ine yakını 1 ila 3 işçi çalıştıran işyerlerinde gerçekleşti. Bunun yanında, 4 ila 9 işçi çalıştıran iş yerlerinde 4 bin 886, 10 ila 20 işçi çalıştıran iş yerlerinde 6 bin 598, 21 ila 49 işçi çalıştıran iş yerlerinde 8 bin 813, 50 ila 99 işçi çalıştıran iş yerlerinde 6 bin 117, 100 ila 199 işçi çalıştıran iş yerlerinde 7 bin 461, 200 ila 249 işçi çalıştıran iş yerlerinde 2 bin 72, 250 ila 499 işçi çalıştıran iş yerlerinde 5 bin 358, 500 ila 1000 işçi çalıştıran iş yerlerinde 4 bin 627, 1000 ve üzeri işçi çalıştıran iş yerlerinde ise 7 bin 627 iş kazası yaşandı.

Meslek hastalıkları madencilikte yaygın

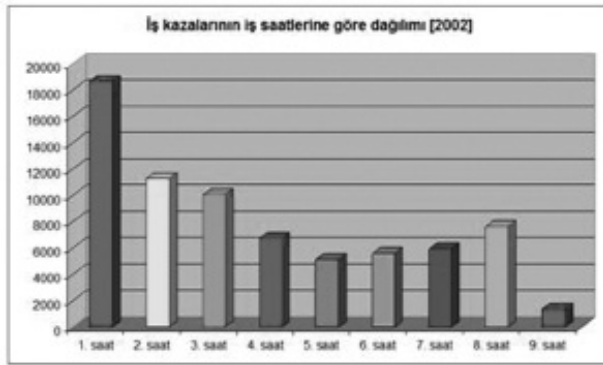
Söz konusu kazalardan 56 bin 787’sini 18 ila 39 yaş arasındaki çalışanlar yaşadı. 15 ila 17 yaş arasındaki çalışanların kayıt altına alınan iş kazası sayısı 499 olurken,

40 ila 54 yaş arasında 16 bin 667, 55 ila 64 yaş arasında 825, 65 yaş üstünde ise 84 iş kazası gerçekleşti.

İstanbul 9 bin 450, Bursa 9 bin 303, İzmir 7 bin 596 ve Manisa 7 bin 227 iş kazasıyla en fazla kazanın yaşandığı iller oldu. Bu illeri sırasıyla Zonguldak, Tekirdağ, Ankara, Kocaeli, Denizli ve Kayseri izledi.

Öte yandan, iş kazaları kadar meslek hastalıkları da çalışanlar için olumsuz oldu. Meslek hastalıklarının 386'sı erkek çalışanlarda, 9'u da kadın çalışanlarda olmak üzere toplam 395 meslek hastalığı kayıt altına alınırken, bu hastalıklardan 231'i "kömür ve linyit çıkartılması" faaliyet grubunda görüldü.

İş kazası en çok günün ilk saatinde meydana gelmekte

2013'te iş kazalarında kaç işçi öldü?

İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Meclisi'ne göre 2013'te 1235 işçi yaşamını yitirdi. 103'ü kadın 1132'si erkek, 59'u çocuk, 22'si göçmendi. Ölüm en çok inşaat sektöründe yaşandı. Ancak işçilerin çoğu yollarda öldü.

Şehirde İstanbul başı çekerken, en çok ölüm inşaat sektöründe yaşandı. Ancak ölüm nedenlerinde trafik kazası başı çekti, 433 işçi yollarda öldü. Mayıs ayıyla birlikte mevsimlik işçilik artmaya başladığı için ölümler de bu aydan itibaren artmaya başladı.

59 çocuk işçi

Yaşa göre dağılım şöyle: 14 yaş ve altında 18 çocuk işçi; 15-17 yaş arasında 41 çocuk/genç işçi; 18-27 yaş arasında 249 işçi; 28-50 yaş arasında 594 işçi; 51 yaş ve üstünde 189 işçi ve yaşı bilinmeyen 144 işçi.

Mayıs'ta artmaya başlıyor

Aylara göre dağılım şöyle: Ocak 81, Şubat 60, Mart 74, Nisan 74, Mayıs 114, Haziran 104, Temmuz 120, Ağustos 130, Eylül 124, Ekim 113, Kasım 129 ve Aralık 112.

İnşaat ilk sırada

İş kollarına göre dağılım şöyle: İnşaat, Yol 294; Tarım, Orman 198; Taşımacılık 131; Ticaret, Büro, Eğitim, Sinema 95; Madencilik 93; Metal 79; Belediye, Genel İşler 62; Enerji 44; Tekstil, Deri 36; Savunma, Güvenlik 36; Konaklama, Eğlence 24; Gıda, Şeker 23; Çimento, Toprak, Cam 22; Petro-Kimya, Lastik 19; Ağaç, Kağıt 19; Gemi, Tersane, Deniz, Liman 18; Sağlık, Sosyal Hizmetler 15; Basın, Gazetecilik 7; İletişim 4 ve işkolu belirlenemeyen 16 işçi.

En çok yollarda ölüm var

Nedenlerine göre dağılım şöyle: Trafik, servis kazası nedeniyle 433; Ezilme, göçük nedeniyle 222; Düşme nedeniyle 189; Patlama, yanma nedeniyle 79; Elektrik çarpması nedeniyle 79; Zehirlenme, boğulma nedeniyle 60; Nesne düşmesi, çarpması nedeniyle 33; Kesilme, kopma nedeniyle 11 ve diğer nedenlerden dolayı (kalp krizi, intihar, yıldırım düşmesi, saldırı vb.) 129 işçi.

İstanbul ilk sırada

Şehirlere göre dağılım şöyle: İstanbul'da 96, İzmir'de, Antalya'da 46, Bursa'da 45, Şanlıurfa'da 44, Muğla'da 41, Manisa'da 40, Zonguldak'ta 38, Kocaeli'nde 37, Adana'da 36 ve Samsun'da 31 işçi.

2012'de en az 861 ölüm

İstanbul İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Meclisi'nin 2012 raporuna göre, en az 861 işçi hayatını kaybetmişti. Ölümler yine en fazla İstanbul'da ve inşaat sektöründeydi. Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) ise 2012 yılında 745 işçinin öldüğünü açıklamıştı. SGK, 2013 raporunu yıl sonuna doğru açıklayacak.

Sorumlular cezalandırılmalı

Söz konusu raporda şu talepler dile getirildi:

*İş yasaları tüm çalışanları kapsamalı.

*İşyeri içinde veya dışında; çalışırken, işe gelip giderken, barınırken, beslenirken, yani "iş süreçlerinin bütününde" yaşanan ölümler iş cinayeti olarak kabul edilmeli.

*Meslek hastalıklarının gizlenmesinden vazgeçilmeli ve tespit eden/önleyen bir yaklaşım hayata geçirilmeli.

*İşçi sağlığı talebi ile iş güvencesi ve asgari ücret mücadelesini birbirinden ayıramaz.

*İş cinayetlerinin sorumluları devlet ve sermaye. Yaşanan her işçi ölümünde adalet sağlanmalı ve sorumlular en ağır biçimde cezalandırılmalı.